

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΩΜΩΔΙΑΣ

Ι δύο ὄψεις, ὑφ' ἧς παρίσταται ἡμῖν ἐν τῇ ποιήσει ὁ ἀνθρώπινος βίος, εἶνε τὸ σπουδαῖον καὶ τὸ εὐθυμον. Καὶ τὸ μὲν σπουδαῖον εἶνε ἡ διεύθυνσις τῶν ψυχικῶν δυνάμεων πρὸς τινα σκοπόν, ὅστις, προβάλλων τινὰς δυσκολίας, ἀπασχολεῖ αὐτάς, φέρει αὐτάς εἰς ἀγῶνα καὶ δὲν παρέχει αὐταῖς καιρὸν νὰ στραφῶσι πρὸς ἄλλα. Ὅσον μείζονες εἶνε αἱ δυσκολίαι, τοσοῦτο μᾶλλον ἀπορροφῶσι τὴν προσοχήν. Τὸ δὲ εὐθυμον εἶνε ἀδιαφορία πρὸς τοιοῦτους σκοπούς, λήθη τῶν δεινῶν τοῦ βίου, καὶ κατὰστασις, εἰς ἣν τὸ εὐαρεστον αἴσθημα τοῦ παρόντος ἀφαιρεῖ ἡμᾶς πάσας τὰς ὀλιβεράς ιδέας.

Ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ τεινῇ τὴν προσοχήν αὐτοῦ πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην ὄψιν· δύναται νὰ ἐξετάξῃ τὸ ἐν ἢ τὸ ἄλλο. Δύναται κατὰ τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ φύσιν ἢ ἐξ ἡν νὰ σπουδάξῃ ἢ νὰ παίξῃ ἐν ὅσῳ ζῇ. Ἰσκέπτεται τις τὰς καθημερινὰς αὐτοῦ πράξεις καὶ δίδωσι λόγον αὐτῶν, παραβάλλει τὰς ἐνεστώσας πρὸς τὰς παρελθούσας καὶ κρίνει πιθανῶς ἐξ αὐτῶν τὰ μέλλοντα· παραβάλλει τὴν τύχην αὐτοῦ πρὸς τὰς τύχας τῶν ἄλλων καὶ ζυγίζει ἀμφοτέρας καὶ βλέπει τὴν διαφοράν. Ἀνέρχεται εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ἀνθρώπων, ἐρευνᾷ τὴν φύσιν αὐτῶν πόσον εἶνε ὀλισθηρά· πόσα βασιλεία, πόσα ἔθνη ἐξέλιπον ἀπὸ τῆς γῆς καὶ πόσα ἀνεφύησαν νέα· ὑφ' οὗται εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ὑπερκοσμίων, ἵνα θαυμάσῃ τὴν δύναμιν τῆς δημιουργίας. Ταῦτα εἶνε σπουδαῖοι λόγοι. Ἐπιλανθάνεται ἐξ ἐναντίας τοῦ παρελθόντος, ἀδιαφορεῖ περὶ τοῦ μέλλοντος καὶ ἀσχολεῖται μόνον εἰς τὴν στιγμὴν τοῦ παρόντος, ἥτις οὐδεμίαν δυσκολίαν παράγουσα, οὐδεμίαν δυσασκεῖαν προξενοῦσα, τέρπει αὐτόν. Τοῦτο εἶνε εὐθυμία καὶ παιδιὰ.

Ἐν τῶν χαρακτηρηστικῶν τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἡ προμελέτη σκοποῦ τινος καὶ ἡ εὕρεσις τῶν μέσων πρὸς ἐπίτευξιν αὐτοῦ. Καὶ τοσοῦτον νοημονέστερος εἶνε τῷ ὄντι τις ὅσον εἶνε σκοπιμώτερος. Ἴνα συμβάλλῃ ἕκαστον πρᾶγμα εἰς ἓνα σκοπόν, ἀπαι-

τεῖται νόησις· ἄλλως εἶνε ποίησις τυχαία καὶ ἄσκοπος ὡς ἡ περιφορὰ τῶν ἀτόμων. Ἄς λάβωμεν ἤδη ὑπ' ὄψει ἄνθρωπον σπουδαιολογοῦντα, ὅστις οὐδεμίαν ἐκ τῶν πράξεων αὐτοῦ καταλιμπάνει ἀνεξέταστον· πανταχοῦ ἐξετάζει τὸ αἷτιον καὶ τὸν σκοπὸν. Ποῦ λοιπὸν θέλει φθάσει ὁ τοιοῦτος; Ἀπὸ σκοποῦ εἰς σκοπὸν μεταβαίνων, θέλει φθάσει βέβαια εἰς τὸν γενικὸν σκοπὸν τῆς ἐπὶ τῆς γῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου. Τότε μετὰ τρόμου βλέπει ἐνώπιον αὐτοῦ τὸ βράθρον, εἰς ὃ ἀκατασχέτως φέρεται· βλέπει ὅτι μετὰ τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ, μετὰ τὰ μεγαλεπήβολα σχέδια, τρομερὰ καὶ ἀναπόφευκτος στιγμὴ ἐπικείται, ἀναίρουσα πάντα τὰ ἀγαθὰ, ἀνατρέπουσα πάντα τὰ σχέδια, στιγμὴ καλ' ἣν ἀναγκάζεται νὰ ἐγκαταλίπη ὅσα καθιστῶσι τὸν βίον γοητευτικόν, στιγμὴ καλ' ἣν πρόκειται νὰ λυθῇ πᾶς ἀνθρώπινος δεσμός. Ἐν τῷ τέλει τῶν ἡμετέρων πράξεων καὶ μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν διαφόρων ἡμῶν σκοπῶν ὁ θάνατος περιμένει ἡμᾶς ἀδυσώπητος ἐκάστοθεν.

Ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν γήινων ἀγαθῶν καὶ τῆς αἰωνιδίας αὐτῶν διὰ τῆς ἀπωλείας τοῦ βίου στερήσεως, ἡ ἐναντιότης μεταξὺ τῶν μελετωμένων σχεδίων καὶ τῆς διὰ μιᾶς αὐτῶν ἀνατροπῆς γεννᾷ ἀναγκάσιως ἐν τῇ εὐαίσθητῳ ψυχῇ μελαγχολίαν ἀνέκφραστον, καθ' ἧς ἄλλο καταφύγιον δὲν ὑπάρχει παρὰ τὴν ἀνακουφιστικὴν ἀλλ' ἀναπόδεικτον πληροφορίαν, ὅτι καλούμεθα διὰ τοῦ θανάτου εἰς τι ἀνώτερον τῆς ἐπὶ γῆς Εἰμαρμένης. Αὕτη τῆς ψυχῆς ἡ διάθεσις, ἐκ βαθείας μελαγχολίας καὶ ὑψηλοῦ ἐνθουσιασμοῦ συντεθειμένη, ὀνομάζεται τραγικὴ, εἰς ἣν ἐπιστηρίζεται ἡ τραγωδία· εἰς ταύτην δὲ τὴν διάθεσιν φέρει ἡ ἐξέτασις τῶν δεινῶν, εἰς ἃ ὑπόκειται ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς. Ὅταν δ' ἡ ψυχὴ, μεταβαίνουσα ἐκ τῆς τῶν δυνατῶν εἰς τὴν τῶν γεγονότων ἐξέτασιν, παρατηρεῖ τὰ μεγάλα τῆς ἱστορίας συμβεβηκότα, τὰ τρομερὰ παραδείγματα τῶν ἀνθρωπίνων μεταβολῶν, ἕνα πρῶτον τύραννον τῶν Συρακουσῶν Διονύσιον διδάσκοντα ἐν Κορίνθῳ γράμματα πρὸς πορισμὸν τῶν πρὸς τὸ ζῆν· ἕνα τροπαιοῦχον νικητὴν τοῦ ὑπερηφάνου τῶν Ρωμαίων ἔθνους, ὅλης τῆς Ἰταλίας δαμάστορα, τὸν τρόμον τῆς ὑψηλόφρονος Ρώμης, τὸν περιώνυμον Ἀννίβαν ἀναγκάζομενον νὰ πῇ τὸ κώνειον, ἵνα σωθῇ ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ἐχθροῦ, ὃν τοσάκις κατετρόπωσεν· ἕνα πεφλημένον στρατιώτην τῆς τύχης, ἧτις ἀνέβιβασεν αὐτὸν εἰς τὸν ὕψιστον τῶν ἐπὶ τῆς γῆς βαθμῶν, ἵνα ρίψῃ αὐτὸν εἰς τὸν κατώτατον, ἕνα ἐξουσιαστὴν τῆς Ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης ἐγκλειόμενον ἐν Ἀγίᾳ Ἐλένῃ· τότε βλέπει τὴν γέννησιν καὶ τὴν φύσιν ἐν ταύτῳ τῆς τραγωδίας, ἧτις διὰ τοῦτο ὀρίζεται ὑπὸ τῶν

συγγραφέων «θεατρικὴ παράστασις τῶν δυστυχημάτων καὶ τῶν παθῶν τῶν πρότερον διαπρεψάντων ἐπὶ εὐδαιμονίᾳ ἢ μεγαληπηβολίᾳ ἀνθρώπων».

Οὕτω μόνον ἡ τραγωδία στηρίζεται εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Ἐκ τούτου προέρχεται ὅτι φυσικώτατα θεωροῦμεν τὰ ὑπ' αὐτῆς παριστανόμενα τρομερὰ θεάματα, ἀλλ' ἐν ταύτῳ εὐρίσκομεν παραδόξως ἐν αὐτῇ τι, ὃ παρηγορεῖ καὶ ἀνυψοῖ ἡμᾶς. Τοῦτο δ' ἀποτελεῖ τὴν ἡδονήν, ἣν αἰσθανόμεθα κατὰ τὴν παράστασιν τραγωδίας. Ἐνῷ γινώσκουμεν ὅτι μέλλομεν νὰ λυπηθῶμεν καὶ νὰ κλαύσωμεν, τρέχομεν, δαπανῶμεν καὶ διαπληκτιζόμεθα, ἵνα καταλάβωμεν θέσιν. Τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ θαυμασμοῦ, ὃν ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται πρὸς τὰ ἔκτακτα καὶ ἀσυνηθῆ. Βλέπων ἄνθρωπον παλαιόντα κατὰ τῆς τύχης, ἀνυψοῦται παρατηρῶν μέγα τι ἐν τῇ φύσει αὐτοῦ. Καὶ ὡς ἐλέχθη ἀρχὴ ἡ ἀνδρᾶ δεῖκνυσι, ρητέον καὶ : δυστυχίᾳ ἀνδρᾶ δεῖκνυσι.

Διχώνοντες τὴν τῆς τραγωδίας, εὐκόλον νὰ νοήσωμεν καὶ τὴν φύσιν τῆς κωμωδίας. Τὸ κατὰ πάντα ἀντίθετον εἶνε ἡ κωμωδία. Ἀποφεύγει τις τοὺς ἐργώδεις σκοποὺς τοῦ σπουδαίου, λησμονεῖ εἰς πόσα δεινὰ ὑπόκειται ὁ βίος ὁ ἀνθρώπινος, ἀδιαφορεῖ ἂν ὁ θάνατος ἔρχηται ἐπὶ τέλους νὰ κόψῃ πάντα δεσμὸν αὐτοῦ, νὰ ἀφαιρέσῃ αὐτὸν πᾶσαν ἡδονήν. Τούναντίον μάλιστα σπεύδει νὰ ἀπολαύσῃ τῆς παρούσης στιγμῆς, διότι ἀγνοεῖ ἂν αὔριον ζῇ ἢ οὐ· ἀσπάζεται τὸ ἀξίωμα «φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκουμεν»· λαμβάνει τὰ πάντα πρὸς παιδιάν· δὲν ἐπιτρέπει νὰ καταλάβωσιν αὐτὸν βαθεῖα· σκέψεις, δυνάμειν νὰ ἐμποιήσωσιν αὐτῷ ἐντύπωσιν· ἀλλ' ἀφίησι νὰ ὀλισθαίνῃ εὐκόλως καθέκαστον πρᾶγμα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· αὐτὸς εὐρίσκεται εἰς διάθεσιν εὐθυμον.

Μωρίας ἀτελείας σωματικῆς, μωρίας ἡθικῆς, μωρίας ἔτι μωρίας ἔχει ὁ ἀνθρώπινος βίος. Εἶνέ τις χολός, κωφός, παραβλῶψ, ἀόμματος, ψεδνός· εἶνε Θερασίτης. Τοῦτο εἶνε ἀτέλεια σωματικῇ. Εἶνε ἀμβλύς, ἀφυής, παράφρων, μωρός. Τοῦτο εἶνε ἀτέλεια ἡθικῇ ἢ νοερά. Φαντάζεται τις ὅτι εἶνε Ἀδωνις τὸ κάλλος, ἐν ᾧ ἔχει πῆλξενος τὴν ῥῆνιν, ὡς λέγει ὁ χαριέστατος Λουκιανός· Τοῦτο εἶνε μωρία, ἣτις καλεῖται εἰδικώτερον οἷσις. Δὲν καταδέχεται τις οὔτε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἢ τὸν πατέρα νὰ χαιρετίσῃ, διότι ἔμαθεν ἀρχαίαν καὶ ἐνδοξον γλῶσσαν, ὑπολαμβάνων ἑαυτὸν διὰ τοῦτο καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος σφώτερον· Τοῦτο εἶνε μωρία, ἣτις καλεῖται δοκησισοφία. Ὑπεροπτικῶς διαβαίνει ὁ πχνυπερευγενέστατος Ἀνσέλμος, μὴ παρατηρῶν κατὰ

γῆς, ἵνα μὴ μολύνῃ τὰ εὐγενικὰ αὐτοῦ ὄμματα· πολὺ κατωτέρως φύσεως θεωρεῖ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους· δαπανᾷ, ἂν εἶνε δυνατόν, νὰ εὗρεθῇ ἄλλο τι ἀντίγραφον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, περιέχον ὅτι πρὸ τοῦ Ἀδὰμ ὁ Θεὸς ἔπλασεν ἄλλον ὑπεροχώτερον ἄνθρωπον καὶ ἐξ αὐτοῦ κατὰγεται αὐτός, μὴ συγχεομένης τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ πρὸς τὴν τοῦ λοιποῦ ὄχλου. Τοῦτο εἶνε μωρία, καλουμένη εἰδικώτερον κ ε ν ό τ η ς, ἐν εἶδος δηλονότι τῆς πολυειδεστάτης ταύτης μωρίας, ἣτις ὑπὸ πολλὰ σχήματα ὡς Πρωτεὺς ἐν πολλοῖς ἀνθρώποις φωλεύει. Ἄλλος πενιχρός, ῥακένδυτος, πρὸς τὰ κάτω βλέπων, σοβεῖ διὰ τῆς ἀγυιᾶς· δὲν ἐγείρει τὰ ὄμματα αὐτοῦ, ἵνα μὴ σκανδαλισθῶσιν ὑπὸ τινος ἀκαθάρτου πνεύματος· δὲν πατεῖ μετὰ δυνάμεως κατὰ γῆς, ἵνα μὴ φονεύσῃ ἑντομον· δὲν γελᾷ, διότι ἁμαρτάνει· δὲν ἄπτεται ἀργυρίων, διότι αὐτὰ ἐπώλησαν τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· δὲν ἐγγίζει τὴν σάρκα αὐτοῦ, διότι παροργίζεται ὁ Θεός. Τοῦτο εἶνε μωρία, ἣτις καλεῖται θ ε ο β λ ά θ ε ι α, ἥ κακία μετὰ μωρίας ἡνωμένη, καλουμένη τότε ὑ π ό κ ρ ι σ ι ς.

Βλέπεις τὸν ῥυπαροφιλάργυρον, τὸν τοῦ Μολιέρου Harpagon, τὸν προσφιέστατον ἐπικληθέντα παρ' ἡμῖν Ἐ ξ η ν τ α β ε λ ό ν η ν. Δὲν ἐξέρχεται τῆς οἰκίας, ἵνα μὴ τρίψῃ τὰ ὑποδήματα αὐτοῦ· δὲν χαιρετίζει τοὺς φίλους, ἵνα μὴ φθείρῃ τὸν πῖλον αὐτοῦ· ἐκτίθεται γυμνός, ἵνα μὴ βλάβῃ τὸν ἱματισμὸν αὐτοῦ· εὐχεταὶ νὰ θάψῃ τοὺς υἱοὺς καὶ τοὺς ἐγγόνους αὐτοῦ, ἵνα μὴ δαπανηθῇ εἰς διατροφήν αὐτῶν· ἀριθμεῖ τοὺς κόκκους τοῦ ὀρυζίου, ὅπερ χορηγεῖ εἰς τὴν σύμβιον αὐτοῦ ἵνα μαγειρεύσῃ· ἀναπληροῖ δι' ὕδατος ὅσον οἶνον πίνει, ἵνα μηδέποτε χρειασθῇ νὰ ἀγοράσῃ ἄλλον· συνάγει διὰ τοῦ πτεροῦ τὸν ἐκ τῆς ταβακοθήκης χυθέντα ταβάκον καί, ἵνα μηδὲν ἀπολεσθῇ, πίπτει κατὰ γῆς καὶ ροφᾷ διὰ τῶν ῥωθῶνων αὐτοῦ.

Πᾶσαι αὗται αἰ ἀτέλειαι καὶ μωρία φέρουσι μελαγχολίαν καὶ θλίψιν εἰς τὸν σπουδάζοντα. Τουναντίον ὅμως εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ εὐθύμου δὲν παριστάνουσι λύπης ἢ μομφῆς ἀντικείμενα, ἀλλὰ τοσαῦτα προσωπεῖα ἀλλόκοτα τέρποντα τὸν νοῦν, εὐφραίνοντα τὴν φαντασίαν καὶ κινουῖντα εἰς γέλωτα. Καὶ ὡς ἡ περὶ τὰ σπουδαῖα καὶ λυπηρὰ ἐνασχόλησις γεννᾷ καὶ τρέφει τὴν τραγικὴν διάθεσιν, οὕτως αὕτη γεννᾷ καὶ ἀναπτύσσει τὴν κωμικὴν διάθεσιν, εἰς ἣν στηρίζεται ἡ κωμωδία. Ὅθεν ἡ κωμωδία εἶνε ἡ θεατρικὴ παράστασις τῶν σ τ ρ ε β λ ῶ ν καὶ γελοίων τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ἥτοι, συντομώτερον, ἡ διαδραμάτισις τοῦ γελοίου. Καὶ ὡς ἡ τραγωδία πειραῖται νὰ μεταδώσῃ καὶ εἰς τοὺς θεατὰς τὴν τραγικὴν, οὕτως ἡ κωμωδία τὴν

κωμικὴν διάθεσιν· καὶ ὡς ὁ ποιητὴς τοσοῦτον εἶνε τραγικώτερος ὅσον ἐπιτηδειώτερος εἰς τὴν πρόκλησιν τῆς πρώτης, οὕτω πάλιν τοσοῦτον εἶνε κωμικώτερος, ὅσον ἀποτελεσματικώτερον κινεῖ τὴν δευτέραν· καὶ ἐὰν ᾔθελεν εἶνε γελοῖον νὰ ἐξέλθωμεν τραγικοῦ θεάτρου γελῶντες, ᾔθελεν εἶνε πολὺ γελοιωδέστερον νὰ ἐξέλθωμεν κλαίοντες θεάτρου κωμωδιῶν.

Καὶ οὐχὶ μόνον λύπην, ἀλλ' οὐδ' ἠθικὴν ἀγανάκτησιν καὶ ἀληθινὴν συμπάθειαν δὲν πρέπει νὰ ἐγείρῃ ἡμῖν, κατὰ τὰς δοξασίας τῶν ἀρχαίων, ὁ κωμικός, διότι καὶ τὰ αἰσθήματα ταῦτα εἰσάγουσιν ἡμᾶς εἰς τὸ σπουδαῖον. Ἀστείσμος καὶ γλευασία δυνατὸν νὰ ληφθῶσι πρὸς παιδιάν! καὶ τοῦτο τὸ ἰδιᾶζον τῆς κωμωδίας. Δυνατὸν ὅμως νὰ συνενωθῶσι καὶ πρὸς σπουδαιότερον σκοπόν. Τοιαῦται ἦσαν αἱ σάτυραι τῶν Ῥωμαίων καὶ οἱ παλαιοὶ ἱάμβοι τῶν Ἑλλήνων, ἐνθα ὁ σκοπὸς ἦν ἡ ἔγερσις ἀγανάκτησεως καὶ μίσους. Διὰ τούτων τῶν ἱάμβων κατώρθωσεν ὁ Ἀρχιλόχος νὰ ὠθήσῃ εἰς αὐτοκτονίαν Λυκάμβην καὶ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν ἡ λέξις ἱ α μ β ῖ ζ ε ι ν ἐθεωρήθη συνώνυμος τῇ λέξει ψ έ γ ε ι ν, ὡς παρετήρησε καὶ ὁ Σταγειρίτης φιλόσοφος.

Σημειωτέον ὅτι εἶνε ἐπίσης ἀδύνατον νὰ κωμωδηθῇ τὸ φύσει τραγικὸν καὶ νὰ τραγωδηθῇ τὸ φύσει κωμικόν. Ὑποθέσωμεν ἄνδρα ἐξηκονταετῇ, φαλακρόν, μονόφθαλμον, ἔχοντα τὸν ἓνα πόδα ξύλινον, τὴν μίαν χεῖρα παράλυτον κλπ. καὶ ὅμως ὀδυρόμενον ἐπὶ σκηνῇ καὶ κοπτόμενον ἐπὶ τῷ μεγάλῳ αὐτοῦ δυστυχίματι ὅτι ἡπατήθη ὑπὸ τῆς ἐρωμένης αὐτοῦ. Ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Θερασίτης παρίσταται ἐπὶ σκηνῇ τραγικώτατα ἐσκευασμένος καὶ τραγωδῶν ὅτι ἐτραυματίσεν αὐτὸν ὁ Ἀχιλλεὺς διὰ τῆς πυγμῆς αὐτοῦ. Ἀγνοῶ ὅποιοι Ἀβδηριτικοὶ θεαταὶ δὲν ᾔθελον γέλασαι εἰς τοιαύτην τραγωδίαν. Ὡσαύτως ἐκ τοῦ ἐναντίου ὀλόκληρος πόλις βυθιζομένη μετὰ τῶν κατοίκων αὐτῆς ὑπὸ σεισμοῦ! πλῆθος ἀνθρώπων γενόμενον πυρὸς παρανάλωμα ἐν πυρκαϊᾷ, ἔθνος ὀλόκληρον παλαιὸν πρὸς τὸν βίαιον θάνατον κτλ. δὲν δύνανται νὰ καταστῶσιν ἀντικείμενον κωμωδίας καὶ ἐνώπιον ἔτι θεατῶν, οἷος ὁ Νέρων, ὅστις ἔκαie τὴν Ῥώμην, ἵνα ἴδῃ τὴν εἰκόνα τῆς καιομένης Τροίας, ἢ ὁ Φάλαρις, ὅστις ἔκαie τοὺς ἀνθρώπους εἰς ταῦρον χάλκινον, ἵνα μὴδὲν εἴπωμεν περὶ τῆς ἀπανθρώπιας τῶν αἰμοδόρων ἐκείνων Ἰσπανῶν, οἵτινες καίοντες τοὺς ἀθλίου ἐκείνους Ἀμερικανοὺς ἐσφράγιζον τὰ στόματα αὐτῶν, ὅπως ἐμποδίζονται νὰ ἐκβάλωσι κραυγὴν, καὶ οὕτω τέρπωνται εἰς τὴν στενοχωρίαν αὐτῶν. Ὅθεν τὸ πρῶτον ἔργον τοῦ κωμικοῦ εἶνε νὰ εὕρῃ πρᾶξιν κωμικὴν ἢ γελοῖαν, ἄλλως ἂν ἀποπειραθῇ νὰ εἰσγάγῃ τὸ γελοῖον ὅπου δὲν εἰσέρχεται, εἶνε ἄφευ-

κτος ἢ ἀποτυχία αὐτοῦ. Ἐὰν φέρ' εἰπεῖν ἤθελεν οὗτος κωμω-
 δήσει τὸν δεσμὸν τοῦ Ὑμεναίου αὐτὸν καθ' ἑαυτόν, ἢ ἀποτυ-
 χία αὐτοῦ εἶνε ἀσφαλέςτάτη, διότι ὁ γάμος θεωρεῖται εἰκότως
 ὡς ἡ μόνη ἐδραία βάσις τῆς κοινωνικῆς ὑπάρξεως. Ἀλλὰ τοῦ-
 ναντίον εἶνε βεβαία ἡ ἐπιτυχία αὐτοῦ, ἐὰν κωμωδῇ τὰς ζη-
 λοτυπίας καὶ τὰς λοιπὰς ἐν τοῖς γάμοις ἀναφαινομένας πολλά-
 κας ἀτυχίας. Τὸ γελοῖον ὀρθῶς ἐφηρμοσμένον εἰς τὰ ἐλαττώ-
 ματα εἶνε τὸ ὄπλον τοῦ φιλοσόφου· καὶ εἰς τοῦτο εὐκολώτατα
 δύναται νὰ δώσῃ ἐνίοτε λάβην καὶ ὁ ἐναρετώτατος, ὡς καὶ ὁ σο-
 φώτατος, ὅταν φερ' εἰπεῖν γίνηται ἐπιτηδευτῆς ἐν τῇ ὁμιλίᾳ αὐ-
 τοῦ ἢ ἐν τῷ ἱματισμῷ κτλ.

ΘΕΟΔ. Ν. ΦΛΟΓΑΪΓΗΣ

ΕΡΩΣ

[κάτωθι ἀγάματος]

Τῷ κυρίῳ Σ. Κ.

ΦΑΙΝΕΤΑΙ πῶς ἔχει κάτι
 κ' εἶνε σκυθρωπὸ καὶ μόνο
 τὸ θεότρελλο μικρό·

Στὸ συλλογισμένο μάτι
 κρύβει τῆς καρδιᾶς τὸν πόνο
 καὶ 'ς τὸ γέλοιο τὸ πικρό.

Ἄχ! δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνη
 'ς τὰ φαρμακερά του βέλη
 καὶ 'ς τὴ σκοτεινὴ βραδυά·

Νὰ τὰ ρίξῃ πειὰ δὲν θέλει,
 γιὰτὶ ξέρει πῶς ἐκείνη
 ἔχει πέτρινη καρδιά...

Παρίσιος, Ιουλ. 1903.

ΓΕΩΡΓ. ΖΕΡΜΠΙΝΗΣ